

תנועת הצופים העבריים בישראל (ע"ר)

זמן תוכן: מהו תפקידו של העורך בזמן מלחמה?

מסר מרכזי: חיזוק הסולידריות ותחושת האחיות החברתית מתוך למידה והיכרות עם משמעות המושג, הקשרו ההיסטורי ונקודת המבט הפרטית והקבוצתית אודותיו המצב הנוכחי. תודה ל'מגדלור' על הרעיון המקורי לפעילות.

מתודה 1- משחק תחרות + הסבר (15 דק')

נחלק את המשתתפים. ות ל-2. כל קבוצה תקבל שרטוט של מפת ארץ ישראל ושמות של יישובים. על המשתתפים. ות לסמן את היישובים במקום המתאים להם במפה לפי ההנחיות הבאות:

- לסמן את החזית בגבולות באדום.
- למקם את יישובי קו העימות בכתום.
- לסמן את יישובי העורך בירוק.

בפעולה מקוונת ניתן לחלק את המשתתפים. ות ל-2 חדרים להקרין את המפה על המסך, לכתוב בצבעים שונים ולצלם מסך.

לשימושכם.ן :

יישובי קו העימות	יישובי העורך
בארי	תל אביב
כפר עזה	באר שבע
זיקים	חיפה
נתיב העשרה	ירושלים
שדרות	לוד
סופה	מודיעין
קריית שמונה	חדרה
מטולה	גדרה
עכו	טבריה
נהריה	כרמיאל
כפר יובל	בית שאן
שתולה	רחובות

נחזור למליאה, נבדוק את המפות של 2 הקבוצות ונמקם את היישובים שלא מוקמו כמו שצריך על המפה.

נבקש מהמשתתפים. ות לספר לפי מה בחרו למקם על יישוב במקום בו סומן.

נסביר למשתתפים. ות כי ישראל מחולקת לשלושה חלקים : החזית בגבולות, קו העימות והעורך.

הרחבה על שלושת המושגים :

תנועת הצופים העבריים בישראל (ע"ר)

יישובי הספר ויישובי קו העימות – יישובים הממוקמים בקו הגבול של המדינה. תיאוריית הספר צמחה על רקע ההיסטוריה האמריקאית וראתה במי שעזבו מבחירה את הערים בצפון מזרח היבשת ועברו לחלקה המערבי והשומם, כמעצבי הווית החלוץ.¹ הספר נתפס כבעל חשיבות לאומית ומתיישביו כממלאי התפקיד הלאומי.²

במקרה הישראלי, צורות ההתיישבות באזורי הגבול הישראליים הן מגוונות, ביניהן: קיבוצים, מושבים, מושבות וערי פיתוח.³ חלק מיישובים אלה מכונים גם **'יישובים קו העימות'**: יישובים הנמצאים עד 9 ק"מ מגבול הצפון ועד 7 ק"מ מהגבול באזור עוטף עזה. יישובי הספר לעומת זו אינם מוגדרים לפי מרחק גאוגרפי מהגבול אלא נקבעים על ידי שר האוצר. משמעות הגדרתם בעלת הטבות כלכליות וייזום תוכניות ייחודיות שנועדו לחזק את תושבי היישובים ואת האזור.⁴

החזית בגבולות - קו הלחימה בעימות מזוין, המהווה גבול בין הצבאות הלוחמים. בחזית ימצאו לוחמים וכוחות תומכי לחימה.⁵

העורף - היפוכו של החזית וכולל בעיקר את האוכלוסייה האזרחית במדינה הלוחמת, אוכלוסייה שאינה משתתפת בקרבות. על אף שהעורף אינו שותף לקרבות, הוא משמש לעיתים יעד בולט להתקפות האויב.⁶

מתודה 2- השראה + דיון בשאלה (20 דק')

ההיסטוריה של פיקוד העורף - חזונו של דוד בן גוריון/ אתר פיקוד העורף

כבר בשנת 1948 ראש הממשלה דוד בן-גוריון חזה את חלקו על העורף במלחמה, באומרו: *לא נעמוד במלחמה רק באמצעים צבאיים, מה שנקרא העורף מכריע לא פחות ממה שנקרא חזית*.⁷ מושג לגבי החזון שעמד בבסיס קבלת ההחלטות בנוגע למוענות העורף לחירום ניתן לקבל מתוך דבריו של בן-גוריון בישיבת הפתיחה של מועצת ההגנה האזרחית, ב-15 במאי 1959: *ההכרח בהתגוננות אזרחית במקרה של מלחמה נובע מהאופי של המלחמה... ההבדל היסודי בין מלחמות בימנו ובין מלחמות עד אמצע המאה ה-19 הוא שתמיד היו מלחמות בין צבאות, אבל העם האזרחי עמד תמיד מחוץ לשטח המלחמה ובדרך כלל לא שימש מטרה להתקפת האויב. לא כן המלחמה בימנו, היא פוגע בכל איש*.

עוד נאמר בישיבה זו: *יהיה זה משום עוון וסכנה, אם יחד עם התכוננות למקרה של מלחמה, לא נאחז באותם האמצעים להגן על האזרחים, אשר אמנם אינם משתתפים בקרב, אבל הם משמשים*

¹ Turner, J.F. (1962). **The frontier in American history**. Holt, Rinehart and Winston.

² אריאל הנדל. הספר, **מפתח** (4), 2011, ע"מ 143-166.

³ שלמה חסון. **מספר לפרופיה, מחקרים בגאוגרפיה של ארץ ישראל**, חוברת 22 (ספר דוד עמירן), ירושלים: החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה, 1991, ע"מ 85-94.

⁴ דן מרידור. **העורף כחזית**. 2007, קיסריה: פורום קיסריה להתוויית מדיניות כלכלית לאומית.

<https://www.idi.org.il/media/6051/%D7%94%D7%A2%D7%95%D7%A8%D7%A3-%D7%9B%D7%97%D7%96%D7%99%D7-AA.pdf>

⁵ ויקיפדיה-

[https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%97%D7%96%D7%99%D7-AA_\(%D7%9C%D7%97%D7%99%D7%9E%D7%94\)](https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%97%D7%96%D7%99%D7-AA_(%D7%9C%D7%97%D7%99%D7%9E%D7%94))

⁶ ויקיפדיה-

[https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A2%D7%95%D7%A8%D7%A3_\(%D7%9E%D7%9C%D7%97%D7%9E%D7%94\)](https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A2%D7%95%D7%A8%D7%A3_(%D7%9E%D7%9C%D7%97%D7%9E%D7%94))

תנועת הצופים העבריים בישראל (ע"ר)

מטרה להתקפת האויב. הניסיון המר ממה שהיה לנו במלחמת השחרור, הוכיח לנו את האמת המרה והאכזרית של אופייה החדש של המלחמה".⁷

נשאל:

מה דעתכם.ן על חזונו של בן-גוריון?

מה עומד מאחורי חזונו של בן גוריון?

האם חזון זה עדיין רלוונטי?

האם יש לעורף תפקיד פעיל?

במידה ותרצו להרחיב/ לקיים מעגלי שיח-מצורפים כאן קטעי קריאה נוספים:

קטעים מתוך 'חזית העורף' וההתגייסות במלחמת העצמאות - משה נאור

עלינו להבטיח עזרה הדדית בין כל חלקי הישוב ואישיו – בין הכפר ובין העיר, בין הישובים הגדולים והמבוססים ובין הקטנים והמבודדים, בין החוגים בעלי היכולת ובין מחוסרי האמצעים, למען שנחלק באופן שווה והוגן את עול המאמץ, את הסבל והקורבנות הצפויים לכולנו עד עבור זעם. הישוב, וכל הישוב צריך עכשיו להפך למחנה מגויס אחד ולמשפחה מלוכדת, אחידה.³⁶

בן גוריון, פרוטוקול מועצת מסא"י, 1948.2.6

וקודם כל מוכרחה לבוא רוח אחרת במה שקוראים – לדעתי, לא בצדק – בשם עורף. בארצות גדולות יש חזית ויש עורף. בארץ ענקית כמו רוסיה היה זה בולט מאוד; החזית התפשטה על פני עשרות אלפי מילין, אך היה עורף גדול יותר שהשתרע על מאות אלפי מילין. שלשם לא הגיע שום צבא זר ושום אווירון ושום קול תותח. לא כן בארץ קטנה כשלנו: כאן אין נקודה אחת ואין בית אחד שאינם חזית. לפני ההפוגה נהרגו אצלנו ילדים בתוך תל-אביב, בראשון לציון ובמקומות אחרים, כי אצלנו אין הבדל בין חזית לעורף, במושג 'עורף' אני מתכוון לאלה שאינם בצבא.⁴⁷

בן גוריון, בהילחם ישראל, עמ' 163.

כשהעורף הופך לחזית - סקירה של תפיסת העורף והחזית לאורך ההיסטוריה של מדינת ישראל. סיפורו של קיבוץ בית אלפא במלחמת יום הכיפורים - לחץ כאן לכתבה.

מתודה 3 - ייצוג (15 דק')

נתלה ברחבי החדר 3 שלטים:

1. בני המשפחה שלי/ אנשים קרובים אליי עסוקים בזה.

⁷ מתוך אתר פיקוד העורף: <https://www.oref.org.il/12409-16636-he/pakar.aspx>

תנועת הצופים העבריים בישראל (ע"ר)

2. אני חושבת שזה התפקיד המרכזי שלנו כצעירים.ות.

3. הייתי רוצה לראות איך נוכל להשתלב בעשייה כזו.

נקריא מספר משפטים ונבקש מהמשתתפים.ות לעמוד ליד אחד המשפטים שתלינו על הלוח בהתאם לדעתם.ן.

במקרה של פעילות מקוונת: נבקש מכל אחד מהמשתתפים.ות לכתוב את 3 המשפטים שנכתבו מעלה על דף לבן ובכל פעם שנקריא משפט נבקש מהם להרים את השלט המתאים. אופציה נוספת נכתוב על המסך את שלושת המשפטים, נבקש מכל אחד/ת מהמשתתפים.ות לבחור צבע/ סימון משלו ולמקם אותו ליד אחד מהמשפטים בהתאם לדעתו.ה.

דוגמאות למשפטים- אפשרויות לתפקיד העורך:

- שמירה על התפקוד של החברה בהיבט כלכלי- החלפה של מילואימניקים.ות בזירות שונות במשק הישראלי.
- פעילות ברשתות להסברה של ישראל אל מול העולם.
- פעילות ברשתות לילדים.ות של עובדים חיוניים.ות.
- הפעלת ילדים.ות מיישובי קו העימות הדרומי.
- התגייסות למען חיילים.ות.
- התגייסות למען בני/ בנות הזוג והמשפחות של המגויסים.ות ותמיכה בהם.ן.
- מציאת פתרונות למפונים.ות.
- יצירת עוגנים בשגרת החירום הנוכחית במסגרת השבט.
- שמירה על אחדות העם.
- הפעלת לחץ ציבורי להחזרת השבויים.ות.